

ve kervansaray yapılarının konumları ve mimari özellikleri hakkında bilgi yoktur.

Türbenin yakınında, önce Sakız'da bir caminin hazîresine defnedilmiş iken vasiyeti üzerine naaşı buraya nakledilen Nâmık Kemal'in kabri yer alır. Tasarımı ve kabartma süslemeleriyle birinci ulusal mimarlık üslûbunu yansıtan kabir mermerden bir lahit biçimindedir. Palmet dizileriyle sınırlı olan alt kesimin yüzlerine rûmillerden müteşekkîl, uçları palmetli şemşeler konmuştur. Kıvrımlı bir kumaş biçiminde yontulmuş olan üst kesimin ortasında Kâbe ve Ravza-i Mutahhara örtülerini taklit eden, zikzaklı yazı kuşaklarıyla bezeli bir bölüm vardır. Yazı kuşaklarında alternatif olarak sülûs hatlı kelime-i tevhid ve "Allah celle celâluhû" ibaresi yer alır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ayverdi, *Osmanlı Mi'mârîsi I*, s. 41-48; Gökbilgin, *Edirne ve Paşa Livâsı*, s. 163-165.

M. BAHA TANMAN

SÜLEYMAN PAŞA MEDRESESİ

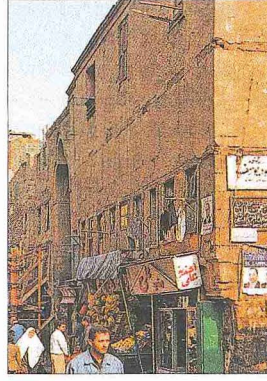
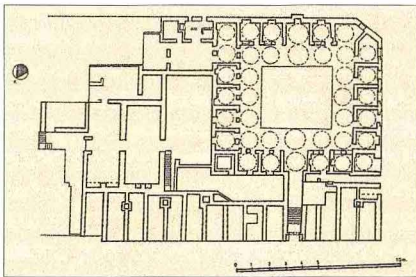
Kahire'de

XVI. yüzyılın ortalarında

Osmanlı tarzında inşa edilen medrese.

Kahire'de Sürûciye caddesinde bulunan medrese (el-Medresetü's-Süleymâniyye, et-Tekiyetü's-Süleymâniyye) taçkapısı üzerindeki dört satırlık Arapça kitâbesine göre 950 (1543) yılında Vezîriâzam Hadım Süleyman Paşa tarafından yaptırılmıştır. Evliya Çelebi'nin, "Rum tarzı cümle hücreleri kâgir kubbedir. Haremünde abdesthane ile mâmur medresedir" şeklinde tasvir ettiği yapı 1992 yılındaki büyük Kahire depreminde zarar görmüştür. Günümüzde hücreleri başşehir dışından göçüp gelen aileler tarafından ikametgâh olarak kullanılmakta, kuzeybatı cephesi ahşap desteklerle ayakta durabilmektedir.

Kahire Süleyman Paşa Medresesi'nin planı

Süleyman Paşa
Medresesi –
Kahire

Kuzeydoğu ve güneydoğu yönleri diğer yapılarla kuşatılmış durumdaki medresenin ana cephesi kuzeybatıdadır. Sürûciye caddesine bakan cephe iki katlıdır; alt katında zemin seviyesinde yedi adet dükkâna yer verilmiştir. 25,80 m. uzunluğundaki cephenin üst katında hücrelere ait, önceden demir parmaklıkları olduğu sanılan dikdörtgen biçiminde on altı pencere açılmıştır. Bunların üzerinde farklı boyutlarda pencerelere yer verildiği görülmektedir. Cephenin ortasındaki taçkapı Memlûk üslûbunda ve anıtsal ölçüdedir. Taçkapı köşe boşlukları palmet-rûmî ile tezyin edilmiş, etrafı girift süsleme kuşağıyla çevrilmiş üç dilimli kemerli bir niş içerisinde düz atkı taşlı kapı açıklığı ve iki yanında birer mastaba, daha üstte yatay dikdörtgen biçiminde mermer kitâbe ile onun üzerinde iki kenarında birer gömme sütunçesi olan ve mukarnaslarla nihayetlenen bir dikdörtgen niş içinde dikdörtgen şekilli bir pencereden oluşmaktadır. Leymûn sokağına bakan güneybatı cephesi 34 m. uzunluğundadır. Batı ucunda basık kemerli bir tâli girişle onun yanında ve üzerinde dikdörtgen biçiminde pencereler açılmıştır. Alttakiler ahşap korkulukludur. Güney kısmında beş pencere daha mevcut olup bunlar birer dikdörtgen niş içerisindedir.

Genel düzenleme itibariyle dikdörtgen plan gösteren medresenin beden duvarları düzgün kesme taştan, örtü sistemi tuğladandır. Kuzeybatı cephesinin ortasındaki taçkapıdan on iki basamaklı bir merdivenle 10,70 m. uzunluğundaki bir koridora, oradan da avluya ulaşılmaktadır. Koridor ardarda üç çapraz tonozla örtülmüştür. Zemini taş döşemeli ve üzeri açık avlu 11,65 x 10,30 m. ölçülerindedir; dört yönden avlu zemininden 15 cm. kadar yükseltilmiş birer seki durumundaki revaklarla kuşatılmıştır. Kuzeybatı revakının ortasındaki göz giriş koridoru, güneydoğudaki revakın ortasındaki göz ise ardında-

ki 3,75 m. genişliğinde ve 3,65 m. derinliğinde dersane ise eyvanı sebebiyle diğerlerinden daha büyük tutulmuştur. On iki mermer sütuna oturan on iki sivri kemerli revak on altı küçük kubbe ile örtülmüştür. Bunların ardında 3 x 3 m. ebadında yirmi bir adet öğrenci hücresi mevcuttur. Revaklara açılan birer kapı ile pencereye sahip olan hücreler birer küçük kubbe ile kapatılmış durumdadır. Hücrelere göre daha büyük tutulmuş olan dershanenin güneydoğu duvarının ortasında kırmızı ve beyaz taşların alternatif kullanılmasıyla elde edilmiş, güneş ışını süslemeli bir mihrap bulunmaktadır. Medrese daha sonraları Kâdiriyye tekkesi olarak kullanıldığından et-Tekiyetü's-Süleymâniyye diye anılmış, güney köşesindeki hücre de Şeyh Resûl el-Kâdirî ile İbrâhim el-Kâdirî'nin mezarlarını içeren bir türbe olarak düzenlenmiştir.

Mısır'daki Osmanlı tarzı medreselerin ilk örneği olan Süleyman Paşa Medresesi daha sonra inşa edilen eğitim kurumlarına örnek teşkil etmiştir. Ancak bunların birçoğu günümüze ulaşmamıştır. 1164 (1751) tarihli Sultan Mahmud Medresesi benzer plan şemasıyla Kahire'deki bir diğer Osmanlı yapısı olarak dikkat çekmektedir. Ayrıca Süleyman Paşa Medresesi, eyvanlı dershanesi sebebiyle erken devir Bursa yapılarından Yıldırım ve Murâdiye medreseleriyle paralellik göstermektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, X, 232; Ali Paşa Mübârek, *el-Hiştâ'ü't-Tevfikîyye*, Kahire 1982-86, II, 138-144; VI, 161; M. S. Briggs, *Muhammadan Architecture in Egypt and Palestine*, New York 1974, s. 137-138; Cahid Baitacı, *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, İstanbul 1976, s. 5; Suâd Mâhîr Muhammed, *Mesâcidü Mısır ve evliya'ü-he's-sâlihîn*, Kahire 1404/1983, V, 95-98; Rebî Hâmid el-Halîfe, *Fünûnü'l-Kâhire fi'l-ahdi'l-Ösmâni (1517-1800)*, Kahire 1984, s. 32-33; R. B. Parker – R. Sabin, *Islamic Monuments in Cairo: A Practical Guide* (ed. C. Williams), Cairo 1985, s. 113; M. M. İsâ, *eṭ-Ṭirâzû'l-Ösmâni fi'l-münşe'âti'ta'lim bi'l-Kâhire* (doktora tezi, 1987), Câmîatü'l-Kâhire, s. 278-280; Ahmet M. el-Masry, *Die Bauten von Hâdim Sulaimân Pascha (1468-1548)*, Berlin 1991, s. 108-119; Abdullah Atia Abdülhafîz, *Osmanlı Döneminde İstanbul İle Kahire Arasında Mimari Etkileşimler* (doktora tezi, 1994), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 31, 90-94; Kâmil Haydar, *el-İmâretü'l- Arabîyyetü'l-İslâmiyye*, Beyrut 1995, s. 16; D. Behrens-Abouseif, *Islamic Architecture in Cairo: An Introduction*, Cairo 1996, s. 113; Ahmet Ali Bayhan, *Mısır'da Osmanlı Devri Mimarîsi* (doktora tezi, 1997), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 136-138; M. Ebû'l-Amâyim, *Âşârü'l-Kâhireti'l-İslâmiyye fi'l-âsri'l-Ösmâni* (nşr. Ekmeleddin İhsanoğlu), İstanbul 2003, s. 59-63.

AHMET ALİ BAYHAN